

Professor Jüri Saarma – 100

Prof Eero Vasar – TÜ bio- ja siirdemeditsiini instituut

Eesti psühhiaatria suurmehe professor Jüri Saarma sünnist möödus 24. oktoobril 100 aastat. Tema suurt töövõimet ja pühendumust psühhikahäirete ravile näitavad tema sulest ilmunud 8 teaduslikku ja 11 aimelist monograafiat, 416 artiklit ning 20 õppevahendit üliõpilastele. J. Saarma juhendamisel kaitsti 20 kandidaadi- ja doktoriväitekirja, neist 4 tema initsiatiivil 1953. aastal psühhiaatriakliinikusse loodud originaalse metoodikaga kõrgema ja vegetatiivse närvi-tegevuse uurimise laboratooriumi baasil. 1975. aastal määrati J. Saarmale kollektiivi juhina psühhofarmakonide kliinilis-eksperimentaalsete uuringute eest ENSV riiklik preemia. Ajavahemikul 1963–1966 oli ta Tartu ülikooli arstiteaduskonna dekaan. J. Saarma teaduslik ja praktiline tegevus õppejõuna, samuti organisatoorne töö psühhiaatrilise abi tõhustamisel on olulisel määral mõjutanud kogu psühhiaatria arengut ja mainet Eestis.

Tema roll siinse psühhiaatria arengus oli mitmekesine ja silmapaistev. Ta panustas oluliselt Eesti psühhiaatria paremasse ja efektiivsemasse korraldamisse. Tema jaoks oli patsient oma probleemidega alati kesksel kohal. Professor Saarma oli pikaajaline ülikooli psühhiaatria kateedri juhataja (1975–1994) ja tema käest said õpetust väga paljud noorte arstide aastakäigud. J. Saarmat tunnustati kui suurepärase lektorit ja tagasiside tema akadeemilisele tegevusele oli rohkem kui kiitev. Ta oli silmapaistev psühhiaatriliste probleemide käsitleja. J. Saarma oli eestikeelse psühhiaatriaalse õppekirjanduse rajaja. Selle tegevuse käigus panustas ta ilmselgelt oluliselt eesti keele kui teaduskeele arengusse

Professor Saarma tegevust tunnustasid paljud rahvusvahelised

Professor Jüri Saarma (24.10.1921–07.02.2001). Foto: TÜ Kliinikum

erialaseltsid ja ülikoolid, mille tegevõi auliikmeks ta valiti. Aastatel 1972–1983 oli ta Maailma Psühhiaatrite Assotsiatsiooni kõrgema närvi-tegevuse sektsiooni aseesimees, hiljem esimees, 1974. aastast Nõukogude Liidu Meditsiiniakadeemia korrespondentliige. 1973. aastal oli ta Montreali McGilli Ülikooli külalisprofessor. J. Saarma pidas loenguid ka Toronto, Helsingi, Turu ja Oulu ülikoolis.

Tema juhtimisel arendati oluliselt nii teadustegevust kui ka psühhiaatriakliiniku taristut. 1953. aastal rajas ta Tartu ülikooli kõrgema närvi-tegevuse labori. Alates aastast 1966 kuulus see uurimisüksus meditsiini kesklabori koosseisu ning ÜMPI ehk üld- ja molekulaarpatoloogia instituudi moodustamisel 1979. aastal sai sellest psühhofarmakoloogia labor. Tema initsiatiivil ehitati 1987. aastal Tartusse ajakohane psühhiaatriakliinik.

Professor Saarmat tuleb pidada oluliseks sillarajajaks 19. sajandi lõpul Tartu ülikoolis töötanud maailma-

kuulsa psühhiaatri Emil Kraepelini ning tänapäeval psühhiaatria ja farmakoloogia vallas Eestis töötavate teadlaste vahel. 1976. aastal ilmunud artiklis (1) käsitlesid J. Saarma ja Vaino Vahing professor Kraepelini innovatiivset uurimistööd psühhofarmakoloogias Tartu ülikoolis. Eesti Arst avaldab käesolevas numbris uuesti 45 aasta taguse artikli, et see taas avastada. E. Kraepelin ei teinud uurimistööd psühhiaatriakliinikus, vaid 1888. aastal valminud uues anatoomikumis. Tolleaegne Tartu ülikooli füsioloogia kateedri juhataja professor Alexander Schmidt oli loonud E. Kraepelinile vastvalminud hoones selleks vajalikud tingimused. Tartus tervetel vabatahtlikel tehtud uuringute tulemused ja järeldused koondati maailma esimesse psühhofarmakoloogia monograafiasse (2), mis ilmus Jenas 1892. aastal.

Seega võib tänu E. Kraepelini tegevusele pidada Tartu ülikooli psühhofarmakoloogia kui teaduse kujunemisel üheks olulisemaks tugi-punktiks maailmas. Jüri Saarmat saab pidada väga oluliseks Emil Kraepelini pärandi edasikandjaks, sest tänu tema tegevusele on Kraepelini tegevus Tartu ülikoolis leidnud väärilist jäädvustamist ja meelespidamist.

Jüri Saarma abikaasa professor Valve Saarma oli tunnustatud sisehaiguste arst. Nende poeg Mart Saarma on rahvusvaheliselt mainekas neuroteadlane, kes on palju tegelenud neurotroofsete faktorite bioloogia ja nende raviotstarbelise rakendamise uurimisega. Jüri Saarma oli psühhiaatriaprofessori Märt Saarma onu.

KIRJANDUS:

1. Saarma J, Vahing V. E. Kraepelini psühhofarmakoloogilistest uurimistest Tartus. Nõukogude Eesti Tervishoid 1976;5:436–40.
2. Kraepelin E. Ueber die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch einige Arzneimittel. Jena: Verlag von Gustav Fischer; 1892.